

Ljubljana, 9. marec 2005

Prispevek za javno predstavitev mnenj na temo Obnovljivi viri energije – razvojne možnosti, njihov vpliv na okolje in vloga lokalnih skupnosti

Prihodnost je obnovljiva!

Zgodovina človeštva je pokazala, da brez lahko dostopne in razpoložljive ter poceni energije ni razvoja. Čeprav so fosilni viri energije – premog, nafta in plin – nadomestili les in moč ljudi oz. živali šele pred okvirno tremi stoletji, je danes že jasno, da s temi viri ne bomo mogli napajati razvoja še naslednja tri stoletja.

Omejena količina fosilnih goriv Zaloge fosilnih goriv so izredno omejene, obnavljajo se prepočasi za naše potrebe, njihovo izkoriščanje pa postaja vse dražje. Poleg tega so fosilna goriva na voljo le v peščici držav, od katerih so energetske odvisne vse tiste, ki fosilnih goriv nimajo. To vodi v nestabilne cene, nezanesljivo oskrbo ter celo zaostrene konflikte.

Spreminjanje podnebja Pomanjkanje fosilnih goriv pa ni edini vzrok za razmišljanje o obnovljivih virih energije (OVE). Pomemben vzrok je spreminjanje podnebja. Medvladni panel za podnebne spremembe, mednarodno telo, ki ga sestavlja preko 2000 znanstvenikov, poroča, da so za velik del spreminjanja podnebja krivi toplogredni plini, ki jih s prekomernim sežiganjem fosilnih goriv povzroča človek. Že vidne posledice spreminjanja podnebja ter napovedi znanstvenikov o bodočih spremembah nas silijo v to, da si začnemo računati, ali ni ceneje vlagati v drage tehnologije, kot so npr. fotovoltaične celice, kot pa plačevati stroške ujm ali klimatskih naprav. Zadnja analiza EU kaže, da nas odlaganje boja proti spreminjanju podnebja lahko stane veliko!

Učinkovita raba energije Še preden začnemo rešitve na opisane izzive iskati v obnovljivih virih energije, pa se je treba vprašati, koliko energije sploh potrebujemo in ali jo izrabljamo učinkovito. V Sloveniji raba elektrike narašča za okvirno 6% na leto. Pri takšni rasti porabe je težko pričakovati, da bomo lahko omembe vreden delež elektrike kmalu pridelovali iz OVE. Zaradi tega je spodbujanje rabe OVE smiselno edino, če vzporedno potekajo tudi ukrepi za spodbujanje varčevanja in učinkovite rabe energije.

Slabi primeri 'dobre prakse' V Sloveniji uporabo OVE pogosto spremlja nezadovoljstvo in celo nasprotovanje javnosti. Že nekaj primerov 'dobre prakse' je pokazalo, da je neprimeren projekt rabe OVE lahko negativen tako iz vidika okolja kot tudi iz vidika družbe in gospodarstva (Preddvor, Volovja reber). Vendar pa to ne pomeni in ne sme pomeniti, da so OVE slabi za okolje, družbo in gospodarstvo. Potrebno se je naučiti iskati rešitve, ki imajo drugačno naravo kot rešitve pri rabi fosilnih goriv. Naučiti se moramo iskati rešitve v majhnih projektih, ki so 'last' lokalnih skupnosti, v razvoj katerih je javnost vključena že od samega začetka, pri katerih se mnenje javnosti upošteva in pri katerih obstajajo tudi alternativne rešitve. Ne v megalomanskih projektih, ki so vsiljeni s strani države ali investitorja ter o katerih javnost izve šele takrat, ko se ne da ničesar več spremeniti.

Liberalizacija Ena od nalog, ki jih je izpostavila vlada, je nadaljnja liberalizacija trga **energentov**. Po izkušnjah držav, ki so postopek liberalizacije končale, je vpliv liberalizacije najbolj opazen na cenah energentov, saj se le-te ponavadi bistveno znižajo. Nizke cene npr. elektrike so za razvoj in prodor OVE velika ovira, saj so trenutno cene elektrike iz OVE še relativno nekonkurenčne. Pri liberalizaciji je torej potrebno paziti, da ta ne postavi dodatnih ovir za prodor OVE.

Stranski tir
Lobiji

Specifična mnenja in predlogi Glede na to, da je razprava usmerjena na nekatere teme, so naša mnenja in predlogi predstavljeni po tematskih sklopih:

→ zakonodajni okvir za izkoriščanje obnovljivih virov energije in spodbujanje njihove uporabe

- Slovenski zakonodajni okvir na področju OVE je nepopoln in tudi nekateri deli zakonodaje, ki sicer že obstajajo, niso kvalitetni ter zato potrebni celovite prenovе.
- Slovenski zakonodajni okvir na področju OVE je nastajal in še vedno nastaja bolj po načelu ad hoc kot po načelih celovitega in strukturiranega načrtovanja. Velik del zakonodajnega okvira smo uredili v naglici zaradi vstopa v EU in rezultat ni optimalen.
- Za zakone in predpise, ki so že sprejeti, nimamo primernega financiranja (npr. NEP predvideva za izpolnitev vseh ukrepov rabe OVE in učinkovitega ravnanja z energijo okvirno 14 milijard SIT letno, na razpolago pa jih le nekaj manj kot 2).
- Velika vrzel v zakonodajnem okviru je pomanjkanje nekakšnih 'standardov' za OVE (npr. za pogoje rabe OVE, za tehnologije ipd.).
- Administrativni postopki za rabo OVE, ki jih predpisuje trenutni zakonodajni okvir so prezapleteni.
- Po trenutni zakonodaji je sežig odpadkov definiran kot raba obnovljivega vira energije, kar pa ni v vseh primerih res, še posebej ne v primerih, ko gre za sežih odpadkov, ki niso biorazgradljivi.

→ uresničevanje operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov

- Omenjeni operativni program ni kakovosten in zato je tudi uresničevanje zelo vprašljivo (več komentarjev je na voljo na www.focus-ngo.org).

→ ukrepi in mehanizmi za spodbujanje povečanja rabe obnovljivih virov energije, še zlasti za proizvodnjo električne energije

- Odkupne cene za kvalificirane proizvajalce elektrike sicer spodbujajo proizvodnjo OVE, ne pa tudi investicij v tehnologije za pridelavo elektrike iz OVE. Pri proizvodnji toplote iz OVE je ravno obratno – spodbuja se investicije, ne pa tudi proizvodnje.
- Informiranje je nezadostno. AURE oz. bivša AURE in razne NVO se sicer trudijo(mo), vendar je obseg informiranja o spodbudah za rabo OVE premajhen.
- Financiranje spodbujanja rabe OVE je ravno tako težavno kot financiranje izvajanja zakonodaje na tem področju.
- Eden od pomembnih ukrepov za spodbudo rabe OVE je ukinitvev subvencij in ostalih (skritih) vrst podpor za fosilna goriva. Le tako lahko OVE postanejo konkurenčni.
- Zelena javna naročila oz. nakup zelene energije s strani javnega sektorja bi moral biti uzakonjen. To bi predstavljalo veliko spodbudo za prodor rabe OVE.
- Potrebni je več spodbud za gospodinjstva, predvsem v obliki nepovratnih sredstev in zares ugodnih posojil (posojila Eko-sklada so skoraj primerljiva s klasičnimi bančnimi posojili). Spodbude za gospodinjstva morajo biti dovolj visoke, da premostijo razliko med ceno tehnologij za rabo OVE in klasičnih tehnologij.
- Promovirati je potrebno javno-zasebna partnerstva.

→ vpliv na okolje in naravo

- Vpliv OVE na okolje in naravo je lahko pozitiven, lahko pa tudi ne. Pri kakovostnem projektu rabe OVE so vplivi, gledano globalno, ponavadi pozitivni, vsaj izkušnje kažejo tako. Pri neprimernem projektu so lahko vplivi negativni.
- Sprijazniti se je potrebno z dejstvom, da imajo OVE tudi določene negativne vplive na okolje in naravo, da pa je vsota le-teh manjša kot pri fosilnih gorivih. Zaenkrat še ne poznamo tehnologij, ki ne bi imele negativnih vplivov na okolje in naravo, zato je edina pot ta (razen če se želimo odpovedati udobju toplote in svetlobe), da sprejmemo določeno raven negativnih vplivov na okolje, vendar le pod pogojem, da je skupna 'bilanca' pozitivna.
- Za zmanjševanje učinkov projektov rabe OVE na okolje in naravo je izjemno pomembno pravočasno in za rešitve odprto medsektorsko usklajevanje (biodiverzitet, kmetijstvo, promet, prostor...).
- Za zmanjšanje vplivov na okolje in naravo je potrebno izdelati celovito presojo vplivov na okolje za energetski sektor.
- Prav tako se moramo za zmanjšanje vplivov na okolje in naravo naučiti iskati alternativne rešitve.

→ vpliv na kakovost življenja

- Podobno kot pri okolju je lahko vpliv OVE na kakovost življenja tako pozitiven kot negativen, odvisno pa je od kakovosti projekta.
- Podobno kot pri okolju imajo OVE lahko nekatere negativne vplive na kakovost življenja na lokalni ravni. Kot je omenjeno zgoraj pa to še ne pomeni, da OVE ne morejo biti sprejemljiva rešitev. Sprijazniti se je potrebno s tem, da bo potrebno tudi v 'svojem dvorišču' sprejeti pojave kot so dimnik, celice ali vetrnica. Tisoči ljudi, ki živijo v Šoštanju, Trbovljah ali Krškem ne bodo mogli ostati edini, ki morajo gledati dimike.
- Pomembnem pozitiven vpliv OVE na kakovost življenja je vpliv na povečevanje zaposlenosti, predvsem na podeželju. OVE lahko ustvarjajo številna delovna mesta; v Nemčiji so ustvarili preko 130 000 delovnih mest, kar je skoraj 50% več delovnih mest, kot so jih izgubili rudarji zaradi zapiranja rudnikov.
- Gledano globalno, ponujajo OVE boljšo kakovost življenja: na voljo so cenejši in lokalno dostopni viri energije, pri katerih nimamo uvozne odvisnosti, ustrezajo potrebam lokalnega prebivalstva, so kompatibilni z večjo socialno raznolikostjo in osebno svobodo izbire, omogočajo decentralizirano odločanje (kar pomeni več demokracije) ter so bolj v skladu s tradicionalnimi vrednotami.
- Raba OVE daje kakovosti življenja še eno dodatno komponento: dober občutek, da varuješ okolje. Ta vrednota je tudi v Sloveniji vse bolj spoštovana in cenjena.

→ sprejemljivost posegov v prostor s strani javnosti

- Nekaj o tem je zapisanega že pod točko Slabi primeri 'dobre prakse'.
- Za to, da je poseg sprejemljiv za prostor je potrebno zagotoviti, da tja res tudi spada. Medsektorsko usklajevanje ter previdno načrtovanje projekta in vključevanje javnosti so ključne. Zagotoviti je potrebno sodelovanje raznih strokovnjakov in javnosti od vsega začetka ter biti odprt za njihove predloge.
- Dejstvo, ki ga ne gre spregledati je, da slab in vsiljen projekt ne bo nikoli podprt s strani javnosti. Sodba javnosti je dobro merilo o kakovosti projekta.
- Še eno dejstvo, ki ga ne gre spregledati je, da ni nujno, da bo vsak projekt sprejemljiv. Pogosto se zgodi, da je potrebno projekt preprosto opustiti, če se javnost ne strinja z njim in ne najde primerne in sprejemljive alternativne rešitve.
- Pravilno informiranje in ozaveščanje lahko pozitivno vplivata na sprejemljivost projektov.
- Postopek sodelovanja javnosti v razvoju in implementaciji projekta mora biti v skladu z Aarhuško konvencijo, ki jo je Slovenija nedavno sprejela.
- Nasploh je potrebno tudi na tem mestu omeniti, da je potrebno projekte rabe OVE načrtovati premišljeno in ne samo v službi kapitala.

→ **raziskave in razvoj novih tehnologij in materialov za uporabo obnovljivih virov energije**

- OVE so lahko izjemna priložnost za razvoj novih panog v Sloveniji. Nemčija, Danska in Španija so iz gradnje vetrnic naredile dobičkonosno panogo, Slovenci pa medtem uvažamo kotle za izrabo biomase iz Avstrije.
- R&R za OVE je lahko rešitev za prestrukturiranje regij kot je Zasavje. Namesto gradnje sežigalnic in ostalih projektov t.i. energetskega bazena, naj se raje vlaga v R&R za OVE, saj ima ta panoga bistveno več potenciala kot npr. sežigalnice.
- R&R za OVE je v Sloveniji predvsem pomemben pri razvoju tehnologij za biomaso.
- Več vlaganj je nujno potrebnih.
- R&R za OVE bo najbolj učinkovit če bo povezan tudi z R&R za varčno rabo energije.
- R&R za OVE pomeni neposredno uresničevanje lizbonske strategije.

→ **nadaljnje poenostavljanje administrativnih ovir pri izvedbi investicij v obnovljive vire energije**

- Poenostavitev administrativnih postopkov pri rabi OVE je nujen korak, vendar ne sme v nobenem primeru biti narejen na račun okolja ali družbe.
- Ena rešitev je nekakšen 'one shop stop', kar pomeni, da bi morale pridobivanje potrebne dokumentacije potekati na enem mestu, npr. na UE. Trenutno je postopek razpršen po številnih institucijah, kar pomeni veliko časa za koordinacijo, čakanje, denarja ipd. Združitve na enem mestu bi odpravila težavnost investitorju, omogočila pa tudi boljšo informiranost uradnika, ki bi izdajal dokumentacijo (trenutno je problem tudi v tem, da uradniki pogosto niti ne vedo, kaj so OVE).
- V kolikor opisana rešitev ne bi bila mogoča je potrebno narediti na obstoječi shemi predvsem dvoje: uradnike je treba bolje izobraziti ter zagotoviti boljšo časovno usklajenost.

→ **izobraževanje in usposabljanje, informiranje in ozaveščanje**

- Kot je opazno iz nekaterih zgornjih točk, so vse aktivnosti tega sklopa več kot potrebne in nujne. Pomanjkanje dejavnosti je velik izziv, ki bi lahko pomagal rešiti ostale ovire.
- Prvi korak je strukturiranje oz. bolj sistematičen pristop k dejavnostim izobraževanja, usposabljanja, informiranja in ozaveščanja. Potreben je nekakšen program oz. akcijski načrt. Trenutno se vse dela ad hoc, kar pripomore k slabšemu rezultatu. Potrebni so tudi večletni projekti.
- Pri naštetih dejavnostih mora vlada vzpostaviti boljše sodelovanje z NVO in podjetji, ki trenutno delajo največ takšnih dejavnosti (sodelovanje ne pomeni samo sofinanciranja!).
- Predvsem je potrebno za naštete dejavnosti nameniti več sredstev. Sredstva, ki so na voljo omogočajo edino manjše ad hoc akcije.
- Potreben je tudi bolj 'marketinški' pristop – vedenje o tem, kakšna sporočila bodo res prišla do ljudi. Potrebno je razmišljati o reklamnih spotih na TV ter večjih oglaševalskih akcijah

→ **zagotavljanje virov finančnih sredstev,**

- Predvsem je potrebno pritegniti zasebni kapital.
- davčna reforma - tu in tam namenska poraba, dosledno izterjevanje davkov
- ukinitvev subvencij v nasledlo energetiko
- denar, ki se privarčuje z učinkovito rabo energije v javnem sektorju
- zelena električna – izdelava dobre sheme
- podjetja naj si financirajo OVE v svojem dvorišču

→ **vloga državnih organov in lokalnih skupnosti**

- drž. Organi: sprejemanje ukrepov in zakonodaje, študije, celovitost, dajanje zgloda, ozaveščanje in informiranje, vključevanje javnost v odločanje o politikah in ukrepih
- lokalne skupnosti: podpora prebivalcev pri projektih, link med državo in posameznikom, ozaveščanje in informiranje, vključevanje v procese odločanja pri lokalnih projektih,

energetske zasnove – lokalno planiranje, bolj dogloročno gledanje na energetiko v občini, ne le 'asfalt pred volitvami'

→ vloga izvajalcev energetskih dejavnosti, odjemalcev, interesnih skupin, zainteresirane javnosti in posameznikov

- sledenje državnih politik in dosledno izpolnjevanje zakonov, informiranje in ozaveščanje, preiščeno investiranje, plačevanje CO2 takse, malo manj lobiranja za svoje riti
- varčevanje z energijo, vlaganje v rabo OVE, biti pravilno informiran, napriviligiran položaj velikih odjemalcev
- Pravilno ozaveščanje in informiranje, promocija OVE v procesih odločanja, da so odgovorni do okolja